

ШТРИХИ ДО ЕКОНОМІЧНОЇ КАРТИНИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: АМОРТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ОНОВЛЕННІ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Л.І. Кудь, викладач,

Черкаська філія Української академії банківської справи

В Україні існує неефективна система амортизації. У ринкових умовах актуалізується проблема амортизації і оновлення основного капіталу, що виникає у процесі його відтворення. Її розв'язують як практики, так і теоретики.

В умовах переходу до ринку важливе значення має інноваційна політика, яка забезпечить якість і конкурентноздатність вітчизняної продукції на світовому рівні. Зрушення в інноваційних процесах можна забезпечити через амортизаційні відрахування, які в перехідний період є реальним джерелом оновлення основних виробничих засобів.

У сучасних умовах значна увага приділяється зносу і амортизації основного капіталу, методам його оцінки. У полі зору теоретиків і практиків знаходиться проблема амортизації і оновлення основного капіталу, що виникає у процесі його відтворення в умовах ринкової економіки.

Активізація процесу оновлення основного капіталу в Україні завжди знаходилась у центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що оновлення основного капіталу має безпосередній вплив на процес економічного зростання в цілому. В Україні спостерігається скорочення інвестиційної діяльності. Існує неефективна система амортизації. У результаті відбувається технологічна відсталість підприємств. Для багатьох з них проблемою стає не вдосконалення, а підтримка виробничого потенціалу на попередній технічній основі.

Продумана амортизаційна політика забезпечує надходження достатніх коштів для постійного оновлення основних виробничих засобів, а відсутність її призводить до їх старіння. Без забезпечення процесу оновлення основного капіталу не варто сподіватися на сталий розвиток вітчизняного виробництва, науково-технічний прогрес, а з ним і на належне місце України у світовому господарстві.

Амортизаційні відрахування призначені для придбання машин, устаткування і обладнання. Вони можуть купуватись і за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Збільшення собівартості продукції за рахунок нарахування амортизації означає зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню. Відповідно зменшуються надходження до доходної частини державного бюджету.

Проблеми соціально-економічної форми засобів праці, механізму їх оновлення і використання досліджувались у роботах багатьох учених: Г.А. Александрова, Д.А. Баранова, С.В. Мочерного, А.С. Музиченка, А.А. Чухна, А.Е. Фукса, І.І. Лукінова, В.І. Міщенко, В.П. Москалемка. Відтворення засобів праці розглядалися у формі основних виробничих засобів.

Сьогодні необхідне впровадження принципово нового економічного механізму амортизації необоротних активів підприємств із відповідним коригуванням багатьох методичних основ і технологій господарської діяльності.

Метою даної статті є розкриття процесу оновлення основного капіталу і обґрунтування основних функцій амортизаційних відрахувань.

Важливою передумовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні є активізація інвестиційної діяльності. Сучасний стан розвитку національної економіки характеризується певним пожвавленням інвестиційного процесу. Так, у 2000 р. приріст інвестицій в основний капітал становив 14,4 %, а в 2001 р. – 20,8 %. Одночасно відбулися позитивні зміни в їх структурі: у 2000 р. у загальному обсязі інвестицій збільшилася частка капіталовкладень в об'єкти виробничого призначення до 74 %, обладнання,

інструмент та інвентар до 49 %, на технічне переобладнання та реконструкцію діючих підприємств до 44,3 %; також поліпилася галузева структура інвестування. Проте незважаючи на певні позитивні зрушення, рівень інвестування національної економіки залишається ще дуже низьким. Останнім часом інвестиції не перевищують 14 % ВВП (1998 р. – 13,6 %, 1999 р. – 13,5 %, 2000 р. – 13,7 %), тоді як для забезпечення сталого економічного зростання вони мають становити 18-20 % ВВП. Ці дані свідчать про необхідність удосконалення державної інвестиційної політики, спрямованої на поліпшення інвестиційного клімату й активізацію інвестиційної діяльності в Україні.

Підтримання обладнання на належному рівні вимагає значних вкладень, джерелами яких є прибуток підприємств, амортизаційні відрахування, залучені вільні кошти громадян. Єдиним реальним джерелом відтворення основних засобів у наш час залишаються амортизаційні відрахування.

Амортизація – це систематичний розподіл вартості основного капіталу протягом строку його експлуатації. Амортизаційні відрахування, що накопичуються в амортизаційному фонді, до моменту вибуття основного капіталу повинні бути достатніми для повного його відшкодування.

Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” тлумачить амортизацію основних засобів як поступове віднесення витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення, на зменшення скоригованого прибутку платника податку у межах норм амортизаційних відрахувань.

Згідно з П(С)БО7 під амортизацією розуміють “системний розподіл вартості необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації)”. Тобто це процес, що проводиться з метою розподілу доходів чи вартості капітальних активів протягом визначеного часу. Отже, амортизація пов’язується з грошовими борговими відносинами.

Невизначеність економічної природи амортизації призводить до ототожнення таких процесів, як знос та амортизація. Втрату засобами праці своєї вартості у процесі виробництва називають амортизацією, а втрату ними споживчої вартості – зносом. Чільне місце в системі амортизації та підвищення її стимулюючого впливу на відтворення основного капіталу посідає визначення оптимальних норм амортизаційних відрахувань. Відношення перенесеної за рік вартості засобів праці до їх первісної вартості називають нормою амортизації. Норму амортизації основного капіталу встановлює держава, тому що амортизаційна політика є складовою частиною державної податкової та інвестиційної політики. Накопичені амортизаційні відрахування утворюють амортизаційний фонд, призначений для зміни зношених і застарілих засобів праці та їх ремонту.

Амортизація являє собою економічну систему, що визначається порядком формування амортизаційного фонду, розподілу, перерозподілу і використання його коштів. Амортизаційний фонд формується відповідною системою, яка включає в себе сукупність дозволених до використання методів і норм амортизаційних відрахувань, засіб їх обліку, а також взаємовідносини підприємств і держави щодо використання коштів амортизаційного фонду.

Теоретично амортизаційний фонд передбачається для простого відтворення, але практично він відіграє значно більшу роль, оскільки оновлення основних засобів з цього джерела проводиться на новій технічній основі.

Основний капітал обертається набагато повільніше, ніж оборотний. Ту частину капіталу у вигляді засобів праці, що зберігає свою споживчу вартість упродовж багатьох циклів виробництва, переносячи свою вартість на продукт частинами, у міру зносу, називають основним капіталом або основними засобами.

Основні засоби підлягають розподілу за такими групами (1, 35):

- група 1 – будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, у тому числі жилі будинки та їх частини (квартири і місця загального користування), вартість капітального поліпшення землі;

- група 2 – автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього, меблі; побутові електронні, оптичні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них;

- група 3 – будь-які інші основні засоби, не включені до груп 1, 2 і 4;

- група 4 – електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їх програмне забезпечення, пов'язані з ними засобами зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів).

Норми амортизації встановлюються у відсотках до балансової вартості кожної з груп основних фондів на початок звітного (податкового) періоду в такому розмірі (у розрахунку на податковий квартал), застосовуються, починаючи з 1 січня 2004 року:

- група 1-2 відсотки;
- група 2-10 відсотків;
- група 3-6 відсотків;
- група 4-15 відсотків.

Висновки. Система амортизації, існуюча в Україні, не забезпечувала нормальне оновлення основних засобів. Діюча амортизаційна система виключала поняття амортизаційної політики, оскільки жорстко фіксувала джерела утворення та напрями використання амортизаційного фонду. За підприємством залишається тільки функція обліку: звітки і куди перерахувати кошти амортизаційного фонду згідно з інструкцією. Система перерозподілу коштів амортизаційних фондів не дозволяла здійснити оновлення основних виробничих засобів. Держава, з одного боку, зацікавлена в скороченні термінів фактичної експлуатації основного капіталу, а з другого, – у зменшенні норм амортизації з метою збільшення прибутку, що оподатковується. Амортизація сама по собі не може бути джерелом нагромадження основного капіталу ні при простому, ні при розширеному відтворенні.

Список літератури

1. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР (із змінами і доповненнями) // Додаток до української Інвест-газети. – 2003. – № 4.
2. Національні стандарти бухгалтерського обліку // Все про бухгалтерський облік. – 16.09.2002. – № 84.
3. Козик В.В., Федоровський В.А. Вплив амортизації на формування інвестиційної привабливості проектів // Фінанси України. – 2002. – № 8.

Summary

Ukraine has not effective system of amortization. In market conditions the problem of amortization and renovation of main capital, that arises in the process of its renewal. It can be solved practically and theoretically.